

ארחות חיים

הנחת תפילין בלילה

למדנו שעלינו להקפיד לשמור על קדושת התפילין ולנהוג בהם בצורה מכובדת. מסיבה זו אסור לנו להסיח את דעתנו מהתפילין ולשוחח שיחת חולין כדוגמת בדיחות וקלות ראש או לשון הרע.

בנוסף, כשאנחנו מניחים תפילין עלינו לשמור על גוף נקי, ולקנח את עצמינו היטב לאחר שהתפנינו בשירותים.

גם אסור לנו להניח תפילין בלילה, כי בלילה אנחנו עייפים ויש חשש שמא מרוב עייפות נירדם ונישן עם התפילין, אפילו אם זה לזמן קצר, וכאשר אנחנו ישנים פעמים שאנחנו לא יכולים לשמור על גוף נקי, כי קורה שבמהלך השינה נפיח ונוציא מגופנו ריח רע. לכן כשהחמה שוקעת ומתחיל להחשיך, אם עדיין לא הסרנו את התפילין מעלינו זה הזמן להסירם לפני שיגיע הלילה ('צאת הכוכבים').

איסור כניסה עם תפילין לשירותים

למדנו שעלינו להקפיד על גוף נקי כאשר אנחנו מניחים תפילין. אולם, לא רק הגוף שלנו צריך להיות נקי בזמן שאנחנו מניחים תפילין אלא גם המקום בו אנחנו נמצאים. לכן אסור לנו להיכנס לבית הכיסא כשהתפילין מונחים עלינו. אם באמצע התפילה אנחנו מרגישים צורך להתפנות וללכת לשירותים, עלינו לחלוץ את התפילין ולהסיר את הטלית ורק אז להיכנס לשירותים. לאחר שנצא מבית הכיסא ונחזור להתפלל, נתעטף שוב בטלית אך לא נברך עליה. אולם, כשנחזור להניח תפילין כן נברך עליהם כפי שבירכנו בתחילת התפילה.

הסיבה להבדל בין טלית לתפילין היא, שהואיל והכניסה לשירותים היתה קצרה (פחות מחצי שעה, זוכרים?) היא לא נחשבת ל'הפסקה' (הפסקה) במצות הטלית, ואנו למעשה ממשיכים את המצוה הקודמת ולכן אין לנו צורך לברך על הטלית מחדש. אולם, לגבי מצות תפילין הכניסה לשירותים אפילו לזמן קצר מאוד נחשבת להפסקה, וכשאנחנו חוזרים ומניחים אותם אנו למעשה מתחילים שוב את המצוה מחדש ולכן צריך לברך עליהם פעם נוספת.

מתי מתחילים להניח תפילין

קיום מצות תפילין דורש מאיתנו אחריות לשמור עליהם ולנהוג בהם בקדושה ובצורה מכובדת: לא להירדם כשהתפילין עלינו, לא להסיח דעתנו מהם ולא להיכנס איתם לשירותים או למקומות מטונפים. מסיבה זו כשאנחנו עדיין בגיל צעיר וקשה לנו לשאת באחריות זו, אסור לנו להניח תפילין. אך ככל שאנחנו מתבגרים ומגיעים קרוב לגיל בר מצוה ומסוגלים לשאת באחריות לשמירה על קדושת התפילין, זה הזמן שאנחנו כבר יכולים לבקש מההורים שירכשו לנו תפילין ונוכל להניח אותם ולזכות במצוה חשובה זו. מומלץ להתחיל להניח תפילין שניים או שלושה חודשים לפני בר המצוה, כך יהיה לנו גם זמן להתאמן ולהתרגל בהנחתן.

דמויות מופת

רבי יעקב בן מאיר זצ"ל

רבי יעקב בן מאיר זצ"ל.

מכונה 'רבנו תם' (בראשי תיבות ר"ת), הנגזר מהפסוק "וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֲהָלִים" (בראשית כה, כז).

מגדולי בעלי התוספות (קבוצת תלמידי חכמים שחיברו פירוש על התלמוד הבבלי) ונכדו של רש"י (מבתו יוכבד).

דמותו מוכרת בעיקר סביב שיטתו בהלכה בשני נושאים: תפילין של ר"ת וזמן 'צאת הכוכבים רבנו תם' שהוא 72 דקות לאחר השקיעה (בניגוד לדעת הגאונים המקובלת שהוא 20 דקות לאחר השקיעה).

הנחת תפילין בתשעה באב

למדנו על זמנים בהם אנחנו לא מניחים תפילין, כמו למשל בלילה, בשבת, בימים טובים ובחול המועד. בשאר הימים אנחנו מניחים תפילין בבוקר בזמן תפילת שחרית.

ישנו יום אחד בשנה – יום צום תשעה באב, שהוא יוצא דופן לחלק מהקהילות. ביום זה מנהג קהילות בני אשכנז וחלק מקהילות בני ספרד, שלא מניחים תפילין בבוקר בתפילת שחרית. אין הכוונה שלא נניח תפילין כלל ביום תשעה באב, אלא נדחה את הנחתן לתפילת מנחה במקום בתפילת שחרית כמו שאנו רגילים בשאר הימים.

מדוע נשתנה יום צום תשעה באב משאר הימים? שבכל הימים מניחים תפילין בתפילת שחרית ואילו בתשעה באב מניחים תפילין בתפילת מנחה?

התשובה לכך היא, שבמגילת איכה (אותה אנחנו קוראים בתשעה באב) כתוב שה' "הִשְׁלִיךְ מִשָּׁמַיִם אֶרֶץ תִּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל" (איכה ב, א) ומסבירים חז"ל ש'תפארת ישראל' הכוונה לתפילין. ועוד כתוב שה' "בַּצַּע אֶמְרָתוֹ" (שם, יז) כלומר קרע את טליתו. וכמו שבזמן חורבן בית המקדש, הקדוש ברוך הוא קרע את טליתו והסיר מעליו את התפילין (כמובן שזה רק משל ולקב"ה אין גוף אותו הוא עוטר בטלית ועליו הוא מניח תפילין), גם אנחנו (הקהילות שנוהגות כך) לא מתעטפים בטלית גדול (רק בטלית קטן) ולא מניחים תפילין בתפילת שחרית אלא במנחה, שאז הוא זמן של נחמה.

מקום הנחת התפילין

במדרש כתוב: 'אין מניחים תפילין אלא בשבת'. האם לא נשמע לכם מוזר? הרי למדנו שבשבת דוקא לא מניחים תפילין! האם יש לכם רעיון למה הכוונה? הכוונה של חז"ל במילה 'בשבת' אינה ליום השבת (בו אנו לא מניחים תפילין), אלא לתיאור המקומות בגופנו בהם אנחנו צריכים להניח תפילין, שזה למעשה ראשי תיבות של 'במקום שיער במקום תפוח'.

ביאור הדברים: את תפילין של ראש נניח על הראש היכן שהשיער שמעל המצח מתחיל לצמוח. וגם אם יש לנו שיער שבולט מעט ('פוני' או בלורית) נניח את התפילין של ראש באופן שלא יבלטו ממקום צמיחת שיער הראש. לגבי היד, אם נקפל את זרוע ידנו ונעשה 'שריר' נראה כי השריר שלנו 'תופח' ויוצר בליטה. במקום בולט (תפוח) זה, נניח את תפילין של יד.

תפילין של רבנו תם

ישנם שני סוגי תפילין: תפילין של רש"י ותפילין של ר"ת ('רבנו תם'), הנקראים על שם שני הפוסקים (רש"י ונכדו ר"ת) שנחלקו בענין סדר הפרשיות בתפילין.

המנהג המקובל הוא, שהתפילין אותם אנחנו מניחים כל יום ומברכים עליהם הם תפילין של רש"י. ישנם אנשים המקפידים להניח בכל יום גם תפילין של ר"ת ללא ברכה.

ההבדל ביניהם הוא, שבתפילין של רש"י ארבעת הפרשיות שבתפילין כתובות בסדר הזה: 'קדש', 'והיה כי יביאך', 'שמע', 'והיה אם שמוע'. בתפילין של ר"ת סדר הפרשיות הוא: 'קדש', 'והיה כי יביאך', 'והיה אם שמוע' ו'שמע ישראל'.

שאלות חזרה

1. שמואל בן 10 וחצי ורוצה מאוד להתחיל להניח תפילין. מה תמליצו לו? נמקו את תשובתכם.
2. מהם המקומות בהם מניחים תפילין של יד ושל ראש? וכיצד הם רמוזים במילה 'בשבת'?
3. במה שונה ט' באב בכל הקשור למצות תפילין? הסבירו מדוע.
4. האם יצא לכם לשמוע על זמן צאת הכוכבים של ר"ת? אם כן, באיזה הקשר? (רמז: מוצאי שבת).

